

ECONOMISCH NETWERK
ZUID-NEDERLAND

**ECONOMIC
BOARD ZEELAND**
SAMEN ZEELAND IN STROOMVERSNELLING HOUDEN

CROSSROADS LIMBURG
connecting innovation and ambition

Connecting Tomorrow, Today

Economische
Samenwerking
Zuid-Limburg

Circulair Bouwend Zuid Nederland

Provincie Noord-Brabant

provincie limburg

Economische
Samenwerking
Zuid-Limburg

Samenbrengen en Samenwerken voor een circulaire bouwconomie

Circulaire transitie versnellen met coalities van bedrijven, kennisinstellingen en overheden

Circulair Bouwend Zuid-Nederland

- Het programma Circulair Bouwend wil de transitie naar een circulaire en duurzame bouw aanjagen en daarmee een toekomstbestendige nieuwe economie creëren.
- Een circulaire en duurzame aanpak voor de bouw biedt antwoorden op de grote bouwopgave in relatie tot uitdagingen op het gebied van ecologische duurzaamheid (klimaat, energie en fossiele grondstoffen), ruimte (lucht, water, bodem en natuur), economische en sociale ontwikkelingen (brede welvaart)
- Het programma wil vraag en aanbod in de juiste richting ontwikkelen en bij elkaar brengen, nieuwe ondernemersecosystemen (coalities) ontwikkelen, belemmeringen wegnemen en meerdere ontwikkelroutes en nieuwe businessmodellen stimuleren.
- Dit doet het programma voor en vanuit Zuid-Nederland met perspectief op nationale en grensoverschrijdende samenwerking (Nederland, België, Duitsland).
- Het programma is een initiatief van ENZuid.

Circulair Bouwend Zuid-Nederland

1. Nationale agenda en doelen
2. Realisatie circulaire doelen hapert
3. Cruciale rol voor regionale inzet
4. Circulaire bouw: de uitdagingen in Zuid-Nederland
5. Gezamenlijke visie Zuid Nederland
6. Programma thema's
7. Uitvoeringsagenda
8. Uitgangspunten programma Circulair Bouwend
9. Organisatie

A conceptual image of a globe where the top half is a lush green tree and the bottom half is a cross-section of soil and rocks. The globe is set against a blurred background of sunlight filtering through leaves.

Nationale agenda en doelen

1. Nationale agenda en doelen

Nationaal uitvoeringsprogramma Circulaire Economie

In het Nationale programma circulaire economie (NPCE, 2023) is een toekomstbeeld van de circulaire bouweconomie opgenomen: in 2050 voorziet deze in de sociaaleconomische behoefte aan huisvesting en infrastructuur, zonder daarbij de draagkracht van de aarde te overschrijden. Om dit te bereiken is een breed scala aan oplossingsrichtingen in te zetten, van efficiënter, adaptief en losmaakbaar (modulair) bouwen met nieuwe materialen met lage milieu-impact, naar beter onderhoud en hoogwaardig hergebruik en recycling.

In de agenda voor de gebouwde omgeving staat ook dat de eisen milieuprestatiegebouw via het bouwbesluit worden uitgebreid en aangescherpt: in 2025 een halvering ten opzichte van de eis uit 2020. Daarnaast zijn doelen op stimulering geformuleerd gericht op het creëren van de juiste marktcondities, zoals uitwisseling van data, inzet inkoopkracht overheid, kennisoverdracht circulair inkopen en benutten van bestaande (woning)voorraad.

Realisatie circulaire doelen hapert

2. *Realisatie circulaire doelen hapert*

Integrale Circulaire Economie Rapportage (PBL, 2023)

In 2023 concludeerde het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) op basis van een integrale meting dat de beoogde doelen nog lang niet gehaald worden. De urgentie van de grondstoffenproblematiek is verder toegenomen terwijl de beoogde halvering van Nederlands grondstoffengebruik in 2030 met huidige trends niet wordt bereikt. De versnelling van de transitie is nog niet zichtbaar en dat is zorgelijk gezien de ambities. Beleidsmatige aandacht voor doelen en de link met klimaat is wel toegenomen, maar nadere uitwerking is nodig. PBL vindt daarom intensivering van beleid cruciaal gezien de grote ambitie en stelt voor om in te zetten op normering (voorschrijven) en beprijzen (marktwerking).

An aerial, wide-angle photograph of a city, likely taken from a high altitude or satellite. The city is densely packed with buildings and roads, interspersed with green spaces. A prominent feature is a large, rectangular green field, possibly a sports field or stadium, surrounded by trees and other structures. The city is situated on a flat plain, with a clear horizon line visible in the distance. The text "Cruciale rol voor regionale inzet" is overlaid on the image in a white, italicized font.

Cruciale rol voor regionale inzet

3. *Cruciale rol voor regionale inzet*

Integrale Circulaire Economie Rapportage (PBL, 2023)

PBL maakte ook een analyse van regionale inzet en kansen en concludeert dat regionale overheden in de invulling en uitvoering van de transitie naar een circulaire economie een cruciale rol vervullen, omdat ze dicht bij ondernemers en bedrijven zitten. Dat biedt mogelijkheden om partijen bij elkaar te brengen, kennis te delen en initiatieven te stimuleren.

Bovendien komen in een regio verschillende opgaven bij elkaar en dienen de oplossingen daarvan bij elkaar te passen. Regionale overheden hebben vergeleken met de Rijksoverheid ook andere mogelijkheden en bevoegdheden om een circulaire economie te versnellen. Denk aan vergunningverlening, toezicht, bestemmingsplanwijzigingen, gebiedsontwikkeling en stimulering van de regionale economie.

3. *Cruciale rol voor regionale inzet*

Integrale Circulaire Economie Rapportage (PBL, 2023)

Wel ziet PBL een aantal knelpunten om te versnellen in de regio

- Meer urgentie, een duidelijke rol en meer middelen zijn nodig
- Weinig zicht op juridische mogelijkheden
- Gebrek aan sturingsinformatie
- Kennis en ervaringen worden nauwelijks gedeeld
- Uitvoering nog onvoldoende toegerust om kansen circulaire economie te pakken
- Samenwerking tussen nationale en regionale overheden moet nog verder vorm krijgen

*Circulaire bouw: de uitdagingen in
Zuid-Nederland*

4. *Circulaire bouw: de uitdagingen in Zuid-Nederland*

De drie zuidelijke provincies Zeeland, Noord-Brabant en Limburg vormen gezamenlijk de tweede economie van Nederland. Succesvolle internationale spelers op het gebied van hightech, agrofood en chemie zijn hier gevestigd en profiteren van de gunstige ligging nabij de grens met Duitsland en België. Triple helix samenwerkingen in de regio vormen een kern in dit ondernemersecosysteem.

Zuid-Nederland staat ook voor grote uitdagingen, die eigenaarschap en coördinatie vragen.

1. De bouwopgave voor 450.000 nieuwe woningen is groot en de ingrijpende renovatie- en herstructureringsopgave verhogen daarbij de druk op het landelijke gebied.
2. Naast ruimte voor wonen en werken moet ook ruimte vrijgemaakt worden voor toerisme en verblijfsrecreatie.
3. Met circulaire en duurzame bouw is ervaring opgedaan en zijn zelfs successen geboekt, maar de expertise en aandacht is versnipperd over (lokale) overheden, kennisinstellingen en verschillende bouwbedrijven.

A hand is shown in silhouette, reaching out towards a sunset over a body of water. The sun is low on the horizon, creating a warm, golden glow that reflects on the water. The sky is a gradient of blue and orange. The overall mood is serene and hopeful.

Gezamenlijke visie Zuid-Nederland

5. Gezamenlijke visie Zuid Nederland

De drie Zuidelijke provincies hebben allen een omgevingsvisie opgesteld met concreet beleid dat een basis biedt aan versnellen van de circulaire economie op de schaal van ENZuid samen met de regio's en partners van ENZuid. Met het programma Circulair Bouwend wordt specifiek ingezet op de transitie naar een circulaire bouwconomie.

Wonen: In het gebied zijn 8 woondeals afgesloten voor de realisatie van in totaal 450.000 nieuwbouw woningen, waarvan ruim 10.000 flexwoningen en minimaal een soortgelijke hoeveelheid uit transformaties. Hierbij wordt ingezet op het toekomstgeschikt maken van de bestaande voorraad en verduurzaming ervan en duurzame verstedelijking & circulaire nieuwbouw.

Circulaire economie: De 50% reductie primaire grondstoffen als doelstelling voor 2030 is breed overgenomen van de landelijke doelstellingen. Concreet zal worden ingezet op innovatie & nieuwe businessmodellen, regionale beschikbaarheid en inzet van bouwgrondstoffen en het geven van ruimte geven aan en clusteren van campussen en hub's.

Landbouw: inzet op regionale biobased bouwmaterialen in combinatie met korte ketens en kringlooplandbouw kan in belangrijke mate bijdragen aan de circulaire doelen. Hier zal worden ingezet op het ondersteunen van verdienmodellen en toepassingen.

Programma thema's

Circulair Bouwend

Het programma Circulair Bouwend verbindt de vaak versnipperde ketens van bouwmaterialen en bouwen op vier thema's. Hiervoor is gekeken naar specifieke uitdagingen en kansen in Zuid-Nederland.

Thema 1 Grondstoffen/materialenhubs

Thema 2 Toekomstbestendige korte ketens biobased bouwmaterialen

Thema 3 Nieuwe business- en financieringsmodellen

Thema 4 Bouwprojecten:

Circulaire tijdelijke huisvesting/ flexibele woonvormen

(gebieds)Transformatie & verduurzaming

Grote werklocaties

Uitvoeringsagenda

Grondstoffen/materialenhubs

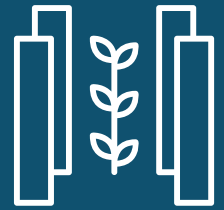
Hergebruik en recycling van materialen en grondstoffen zijn belangrijke circulaire strategieën, ook voor de bouw. Hoe zorg je dat nieuwe activiteiten en diensten op dit vlak succesvol van de grond komen, met voldoende schaal en kwaliteit.

Het programma richt zich op;

- Regionale hub's ontsluiten, er zijn diverse initiatieven die elkaar niet (inhoudelijk) kennen. Ontsluiten is de eerste stap naar samenwerking.
- Data waardeketen & digitalisering, projecten ontwikkelen gericht op tot stand brengen
 - Dynamische data (uitwisseling) op de kwaliteit en kwantiteit van materialen en producten;
 - Dynamische data (uitwisseling) op de economische waarde van materialen en producten.
- Actief bestemmen en ondersteunen van ruimte voor circulaire economie.
- Ontwikkelen en implementeren inkoopcriteria secundaire materialen en producten.
- Verbinden en ondersteunen Human Capital & Learning Community initiatieven aangesloten op opschalingsprogramma's SPARK.

Projecten in ontwikkeling

- Bouwmijn
- Masterclass Circulair Inkopen

Toekomstbestendige korte ketens biobased bouwmaterialen

Een circulaire economie is een economie waarin toenemende mate gebruik gemaakt wordt van hernieuwbare, biogebaseerde materialen. De landbouwsector kan een belangrijke rol spelen bij de productie van biobased bouwmaterialen.

Het programma richt zich op;

- Het regionaal opschalen van de aanpak van Building Balance door het maken van consortia in de regio om de gehele keten mee te nemen in de projectontwikkeling.
- Actief bestemmen en ondersteunen van ruimte voor biobased bouweconomie.
- Ontwikkelen en implementeren inkoopcriteria biobased materialen en producten.
- Toepassen productpaspoorten.
- Verbinden en ondersteunen Human Capital & Learning Community initiatieven aangesloten op opschalingsprogramma's SPARK.

Projecten in ontwikkeling

- *Agro 4 Biobased West Brabant*
- *Agro 4 Biobased Limburg*

Nieuwe Businessmodellen / financieringsmodellen

Circulaire innovaties benutten pas hun volle potentieel als het businessmodel ook wordt aangepast om een lange levensduur en hoogwaardig hergebruik mogelijk te maken. Dit vraagt een andere manier van denken bij leveranciers en klanten, maar ook bij andere partijen zoals financiers.

Er zijn veel versnipperde (onderzoeks)initiatieven op circulaire concepten zoals As a service producten, As a service locatie en Financiering van dergelijke modellen. Naast versnippering ontbreekt het ook aan een directe koppeling met circulair ontwerpen.

Het programma richt zich op het samenbrengen van de juiste actoren en (bestaande)programma's binnen Zuid Nederland om tot werkende projectconcepten te komen.

Projecten in ontwikkeling

- modelontwikkeling op basis van best practices
- demo BOUW, praktijkproject

Bouwprojecten

*Circulaire tijdelijke huisvesting/ flexibele woonvormen
(gebieds)Transformatie & verduurzaming
Grote werklocaties*

Flexibele woningen kunnen een oplossing bieden waar de vraag naar woningen tijdelijk hoog is. Een circulaire aanpak voorkomt hoge kosten, verspilling van materialen en bouwafval. Er is in de regio behoefte aan ruim 10.000 flexwoningen.

Op veel locaties in Zuid-Nederland is er behoefte aan stedelijke transformaties om de voorraad geschikt, toekomstbestendig en duurzaam te maken. Daarnaast is er behoefte aan circulaire werklocaties.

De druk op de ruimte in de regio is groot, gecoördineerd ruimte bestemmen voor circulair bouwen is een unieke kans voor Zuid-Nederland.

In de regio zien we een sterke doorontwikkeling van fabrieksmatig en industrieel bouwen. Deze ontwikkelingen vormen een concrete kans voor de noodzakelijke opschaling van bouwprojecten.

Bouwprojecten

*Circulaire tijdelijke huisvesting/ flexibele woonvormen
(gebieds)Transformatie & verduurzaming
Grote werklocaties*

Het programma richt zich op;

- Creëren van een leeromgeving voor innovatieve bouwprojecten en nieuwe oplossingen.
- Bieden van experimenteerruimte voor circulaire bouwprojecten en aan deze verbonden maakindustrie.
- Centrale gebouwspoorstenen.
- Ontwikkelen en implementeren van gezamenlijk circulair ruimtelijk beleid.
- Ontwikkelen en implementeren van gezamenlijk circulair inkoop beleid.
- Verbinden en ondersteunen Human Capital & Learning Community initiatieven aangesloten op opschalingsprogramma's SPARK.

Projecten in ontwikkeling
→ fabrieksmatig bouwen

*Uitgangspunten programma
Circulair Bouwend*

8. Uitgangspunten programma Circulair Bouwend

Het programma zet in op een versnelde maximale bijdrage van Zuid Nederland aan de Nationale Doelen op de circulaire bouwconomie. Het versterken van het ondernemersecosysteem van ENZuid is hierbij de rode draad in de uitvoering.

Stimuleringsbeleid circulair bouwen in de drie provincies wordt gecoördineerd om het programma succesvol uit te voeren met aandacht voor regionale accenten.

Programmapartners

Provincie Zeeland

Provincie Noord Brabant

Provincie Limburg

provincie limburg

Provincie Noord-Brabant

8. Uitgangspunten programma Circulair Bouwend

De uitvoeringscapaciteit van de regio's vormt de basis voor het uitvoeringsprogramma.

Programmapartners

Economic Board Zeeland

REWIN

Midpoint Brabant

AgriFood Capital

Brainport Eindhoven

Crossroads Limburg

Keyport

Economische Samenwerking Zuid Limburg

ECONOMIC
BOARD ZEELAND

Economische
Samenwerking
Zuid-Limburg

Connecting Tomorrow, Today

MIDPOINT
BRABANT

8. Uitgangspunten programma Circulair Bouwend

Bestaande hub's en fieldlabs zijn een belangrijke inspiratie voor het programma geweest en vormen een integraal onderdeel van en voor de uitvoeringsagenda.

Programmapartners

Parkstad Limburg <https://parkstad-limburg.nl/>

UDI <https://brainporteindhoven.com/udi/nl/>

Spark <https://sparkmakerszone.nl/>

Brainport Smart District <https://brainportsmartdistrict.nl/en/>

Midpoint met Up New <https://up-new.nl/sectoren/circulaire-bouw/>

K&I Netwerk Zeeland <https://circulairbouweninzeeland.nl/>

De Circohubs (via de ROM's de BOM, LIOF, Impuls Zeeland)

Chemelot <https://www.chemelotcircularhub.com>

8. *Uitgangspunten programma Circulair Bouwend*

Landelijke programma's worden gecoördineerd ondersteund voor regionale opschaling.

Programmapartners

Building Balance <https://buildingbalance.eu/>

We Grow <https://www.we-grow.nl/>

Cirkelstad <https://www.cirkelstad.nl/>

Citydeals

Regiodeals

Woondeals

8. Uitgangspunten programma Circulair Bouwend

Voor de uitvoering van het programma zijn de volgende beoogde partners en stakeholders van groot belang

Programmapartners

TKI Bouw en Techniek

TKI Urban Energy

kennisinstellingen Zuid-Nederland MBO's, Hogescholen en Universiteiten

Bouwend NL voor Zuid-NL <https://www.bouwendnederland.nl/vereniging/regios-en-afdelingen/regio-zuid>

De ROM's BOM <https://www.bom.nl/> , LIOF <https://liof.nl/en> Impuls Zeeland <https://www.impulszeeland.nl/>

TNO

Invest NL, Banken (DNB) en overige financiers

Relevante groeifondsen

Stakeholders programma

Ministeries BZK, I&W, EZK, LNV

ZLTO, LLTB

Bouwend Nederland

Aedes

Nederlands Verbond Toeleveranciers Bouwmaterialen

RVO

A red hard hat is positioned on a dark, textured surface. The word "Organisatie" is written in white, italicized font across the center of the image, partially overlapping the hard hat. The background is a blurred industrial setting with blue and white structures.

Organisatie

Programmastructuur

Programmabureau

Bestuurlijk & uitvoerend vanuit de regio's

Centrale coördinatie op programma thema's (1 programmaleider per thema)

Centrale regie op programmapartners en stakeholders (programmamanager)

Programmaraad

Programmapartners en stakeholders

Projecten

Wisselende consortia op programma thema's

Altijd koppeling met Programmabureau

Werkgroepen

Werkgroep per programma thema gericht op;

Projectontwikkeling

Kennisdeling

Samenstelling uit Programmabureau & programmaraad

Coördinatie door programmaleider